

DJELOVANJE KAB-a

Djelovanje KAB-a, koliko je meni poznato i koliko sam ja pri tom saradivao ubuhvata period od njegovog usnutka pa do godine 1936, kad sam otišao u vojsku.

Aktivan život naprednih studenata na fakultetima izražen u mnogobrojnim demonstracijama, predavanjima, izložbama i drugom-jenjavo bi za vrijeme školskih ferija, kad bi se studenti razišli kućama.

Ovo je pozukalo napredne studente u Banjoj Luci, da razmisle o mogućnosti nastavka društvenog rada i za vrijeme ferijalnog odmora, a i permanentno u buduće, kako bi studenti mogli u Banjoj Luci da djeluju organizovan

Da bi se ovo ostvarilo i prešlo na konkretan rad-potražili su studenti agronomije, još u mjesecu maju 1934. godine: to Bakulić vjekoslav, Filanović Anton i Rolih Josip, pravila od studentskog kluba u Bihaću, koji je već tamo postojao.

Pravila su dobivena i već u junu 1934. godine, prišlo se njihovom prouvanju i prepravljaju, da bi se prilagodila, prilikama, koje su tada vladale u Banjoj Luci. Koliko se sjećam izmjene su izvršene u samom nazivu društva jer je bihački bio naziva: "Bihački akademski klub", a mi smo usvojili naziv Klub akademičara Banja Luka, radi kratice. Zatim se snizio iznos članarina kako za stalne i redovne članove, tako isto i za potpomažuce i počasne. Ove prepravke izvršene su na prijedlog druga Nikice Pavlića sa kojima su se i ostali složili. Mora se napomenuti da je drug Pavlić Nikica, kao po nekom dogovoru pruzeo rukovodstvo cjelokupne daljnje akcije vođa društva

Nakon revidiranja pravila izabran je inicijativni odbor, koji je trebao provesti sve radove do prve osnivačke skupštine.

Pošto su neki studenti bili već tada kompromitovani, kod policije kao komunisti i to baš oni, koji su se najviše angažovali za osnivanje društva, to je postojala bojazan, da policija neće dozvoliti osnivanje društva i odobrenje pravila. Da bi se tome doskočilo, u inicijativni odbor predloženi su studenti, koji su bili poznati kao režimlje ili politički nezainteresovani.

Tako je kao prvi predsjednik bio Blažun Karlo, sekretar Terzić Nadate članovi: Vranešić Dušana, te članovi: Kučara Richard, Petrušić Petar i drugi, a kao jedina spona od naprednih studenata bi je Rolih Josip, tada još nekompromitovan, koji je bio blagajnik.

Održano je nekoliko sastanaka u Hotel Bosni i kod "Selima", na kojima se pretresala pitanja budućih prostorija, forsirala odobrenje pravila, prikupljanje novca za taksu itd.

Nakon odobrenja pravila i dozvole za osnivanje društva održana je u mjesecu avgustu 1934. godine prva redovna skupština /osnivačka/, na kojoj je izabran prvi pravi odbor društva.

Iako je bilo poznato, da je velik broj studenata bio naprednih ideja ipak se nije moglo biti sto posto siguran da će se pobijediti na izborima, u koliko bi se predložio odbor od samo naprednih studenata i već kompromitovanih kod ondašnje policije. Prirodno bi bilo, da kao predsjednik bude izabran Pavlić Nikica, ali je trebalo računati na neopredjeljene studente, koji bi se krzmali i ne bi rado dali svoj glas za Pavlića. Radi toga, napredni studenti, već ranije organizovani predlože dvije liste: Na jednoj je nosilac liste bio Pavlić Nikica, a svi ostali članovi reakcionarni studenti i na drugoj nosilac liste Ličina Duško nekompromitovan, a gotovo svi ostali članovi napredni studenti. Svi napredni studenti upozoreni su unapred da glasaju za listu na kojoj je nosilac Ličina Duško, a reakcionarni i veći dio neopredjeljenih studenata svakako su više volili, da glasaju za Ličinu nego za Pavlića. Pobjedu je, razumljivo sa velikom većinom dobio Ličina i odbor je izgledao ovako:

Arhiv Bos. krajins B. Luka

ABK 209-246-I/42

Predsjednik: Ličina Dušan
P.predsjed. Rolih Josip
Blagajnik : Ličina Rade
Članovi : Vasić Vladeta, Kovačević Rode, Skakić Radomir, Petrušić
Petar, Pavlić Pipo i dr.

Nakon organizacionog sredjivanja prišlo se odmah sačinjavanju plana za buduću rad. Odlučeno je da se počne sa predavanjima. Kao prvo počelo se sa ciklusom prirodonaučnih predavanja, a kao predavači angažovani su intelektualci iz Banje Luke kao Dr Vaso Butozan, Ing Slaviša Vajner, profesor Brozović i dr.

Osim domaćih predavača pozivani su i predavači sa strane, koji su već bili manje više poznati našoj javnosti. Tako je sa KAB-ove katedre predavao: Mladen Stojanović iz Prijedora, Profesor kemije Njegovan iz Zagreba, Krupić Safet apsolvant filozofskog fakulteta iz Zagreba, Bičanić Rudolf /Gospodarska Sloga /iz Zagreba, Kus Nikolaj književnik iz Zagreba i drugi.

KAB-ova predavanja bila su sve više posjećivana uprkos ulaznice od 2 i 5 dinara, koji je novac bio potreban za pokrivanje troškova za predavanje, štampanje letaka i plakata, plaćanje sale, a i za podmirenje ostalih troškova kluba. Broj posjetilaca stalno se penjao, tako da su vremenom sale u kojima se vršilo predavanje bile pretjesne. Najprije su se predavanja održavala u Higijenskom zavodu, a poslije u Domu kulture. Uprava Doma, vidjevši toliki broj posjetilaca na predavanjima, odredila je numerus clausus na svega 300 posjetilaca. Ali uprkos nastojanja, kako uprave doma, tako i KAB-a nisu se mogli spriječiti posjetiocima, da ulaze i silom preko broja. To je naročito bio slučaj prilikom predavanja Safeta Krupića i Kusa Nikolaja, kada je u salu za predavanje prodrlo i više od 800 ljudi.

Osim predavanja održane su i dvije književne večeri, na kojima su bili prisutni beogradski i zagrebački književnici i novinari kao Velibor Gligorić, Milka Žicina i još 5 njih čijih se imena ne sjećam. Oni su tom prilikom čitali svoje objavljene ili još neobjavljene radove. Zasebno jednom, održao je predavanje Pjer Križanić o karikaturama, sa crtanjem na tabli jedne karikature. Bila je to klackalica koja je prikazivala osovinu Rim-Berlin. Na jednom kraju sjedio je Hitler, a na drugom Musolini. Oslonac klackalici bila je glava Andjela Mira Natpis je bio slijedeći: Ako ne pukne osovina pućiće glava. Kako znamo pukla je glava/

Da bi KAB mogao uspješno obaviti sve zadatke, koje je sebi planom postavio, trebao je imati finansijska sredstva. Samom članarinom i ulaznicama od predavanja, nisu se mogli pokrivati svi troškovi, kojih je bilo dosta i legalnih, a da ne govorimo o troškovima za koje su znali samo njih 2-3 iz uprave. Zato se prišlo održavanju raznih priredbi, da bi se došlo do novčanih sredstava. I tom prilikom nastojalo se prebaciti, neke sume novca u fond /neslužbeni/ za nekontrolisano raspolaganje bilo za CP ili za putovanje drugova ili štampanje izvjesnih letaka. I ovu je blagajnu vodio je Ličina Rade ili je novac odmah predavao Nikici Pavliću.

Saradnja sa drugim društvima.

Prisna i drugarska saradnja postojala je sa društvom "Pelagić". Napredni studenti smatrali su Radnički dom /gdje su bile prostorije Pelagića/, kao svoj i obratno, radnici u KAB-u vidjeli su svog druga. Predavanja i priredbe KAB-a većinom su posjećivali radnici pa su i napredne predavače smatrali sebi blizima i nije rijedak slučaj da su govorili o Dr Butozanu: "Naš Vaso"!

Uspjeh KAB-a na kulturno prosvjetnom polju bio je zavistan što je u nedoumicu dovelo postojeća, malogradjanska društva, koja nisu imala posjetu na svojim predavanjima, dok su raspolagala sa obilnim materijalnim sredstvima.

Arhiv Bos. krajine B. Luka

ABK 209 - MG - I /42

Na inicijativu KAB-a upriličen je sastanak predstavnika svih tih društava kao: Zmijanja, Prosvjete, Udruženja agronoma i dr. a od strane KAB-a prisustvovali su Rolih Josip i Pavlić Pipo.

Stav KAB-a bio je da se stav materijalna sredstva postojećih društava KAB-u na raspolaganje, s kojim bi se novcem finansirali izdaci za angažovanje boljih predavača sa strane pod zajedničkom firmom: "Udružena kulturno prosvjetna društva". Studenti bi preuzeli sve poslove oko angažovanja predavača, organizacije reklame, uređenja prostorija itd. Teme predavanja, da budu aktuelne, koje bi predložio KAB. Od strane tih društava bili su prisutni: Ing Janković Milan, pop Macura, advokat Moljević i neki drugi čijih se imena ne sjećam.

Bilo je pokrenuto pitanje uspjeha KAB-ovih predavanja i obilne posjete, jer na predavanja, priredjena od strane tih društava, nije bilo posjete. Svi su oni isticali, da je taj uspjeh postignut jedino zato, što se provodi dobra propaganda i reklama i nisu se složili sa našim tvrdnjama, da je to u prvom redu zasluga izbora teme, koja treba da bude tretira savremene probleme sa socijalnim sadržajem.

Do zajedničkog rada nije došlo, jer mi nismo pristali, da radimo pod isključivo njihovim imenom i da prepustimo izbor predavača i teme njima.

Jedino je uspjela saradnja ili bolje rečeno zajednička akcija sa Društvom agronoma i to na jednom konkretnom problemu. Naime na svojim užim sastancima studenti /napredni/ tražili su već duže vremena, mogućnost povezivanja i rada sa selom, a da to ne bude napadno za policiju. U tu svrhu predloženo je Društvu agronoma, da izvrši par akcija u selu u svrhu unapređenja poljoprivrede. Društvo agronoma je prihvatilo ovaj prijedlog i bilo je odlučeno da se u selu Čardačani, kod jednog naprednog seljaka izradi silos za stočnu hranu. Društvo agronoma uvuklo je u tu akciju i društvo "Zmijanja", te su se osigurala materijalna sredstva. Sredstva su dali i neki gazde, koji u studentima nisu vidjeli samo ono najcrnje /Ivezić i Milanović/. Na teren je izašlo oko 30 studenata. Za ovaj posao bila je osigurana hrana i materijal za izgradnju silosa. Posao je trajao 5-6 dana. Tom prilikom smo oslobodili od manuelnih poslova nekoliko drugova, medju kojima su bili Pavlić Nikica, Jerković Bogdan, Ilić Borivoj i dr., koji su obilazili selom i uspostavljali kontakt sa ljudima.

U veče se obično vodila diskusija, o životu seljaka na selu, o porezu, pjevale se napredne pjesme itd. Od strane drugih društava prisustvovali su Ing Janković Milan Ing Kandić Dušan, a na otvorenju i prota Kecmanović.

✓ Demonstracije, koje je organizirao KAB u zajednici sa radnicima bile su prve, kojih se ja sjećam, kad je uhapšen Karabegović Osman. Izašli smo u manjim grupama pred veče na korzo i nakon što smo se prikupili počelo se sa povcima: pustite nedužne ljude iz zatvora!, pustite našu djecu /vikale su radnice/, dolje ugnjetači itd. Sutradan su bili uhapšeni kao izazivači i stvaraoci nerada drugovi: Kovačević Zdravko, Rolih Josip i Lipovac /tipograf/. Ispričaću moj slučaj: Ujutro rano policajac me pozvao u policiju. Čim sam došao naredjeno mi je da skinem opasač i pertle - što je značilo hapšenje. Kad sam upitao za razlog - rečeno mi je da sam udario nogom nekog policajca Dušana. Kako sam znao da ga nisam udario rekao sam da je to laž. Onda se pojavio i taj Dušan i rekao: "Kako smijem kazati da Vlast laže. Rekao sam i jnemu da laže i da nema tih svjedoka koji bi to potvrdili. Nato su istupili odnekud 2 čovjeka, koji su potvrdili, kako sam ga ja uistinu udario. Nije mi preostalo ništa drugo, nego da im dadem kajš, pertle i ostalo i odem u čeliju. Brzo smo bili predani sudu, pušteni da se iz slobode branimo i kasnije pomilovani, jer se rodio jedan od kraljevića.

Zlostavljanje policije prikazali su studenti kao kršenje osnovnih prava i slobode čovjeka, te se nastojalo i uspjelo se povezati sa postojećom opozicionom strankom /Protas Kecmanović/, dao se zlostavljanju publicitet, koji je dopro do Beograda. Nakon nekoliko dana, bili su pozvani pretstavnici studenata, kod tadašnjeg bana Kujundžića, da bi se uspostavili navodno, dobri odnosi. Delegaciju su sačinjavali: Ilić Borivoj, Kovačević Rode, Pavlić Pipo, Rolih Josip, Ličina Rade, Kovačević Zdravko i dr.

Ban je počeo govoriti, kako on razumije omladinu, jer je i on bio student, kako mi trebamo prvenstveno, da se njemu obratimo, a ne opoziji ili da stvaramo neredne itd. Ponudio nas je i cigaretama, koje smo svi odbili, smotivacijom da ne pušimo, a zatim uslužno svi smo se mašili šibice da njemu pripalimo. Mi smo postavili zahtjev da se naši drugovi odmah puste iz zatvora i da prestane teror policije i pošto se nismo složili u ničemu hladno smo se razišli.

Za vrijeme rata mnogi drugovi su poginuli. Ja ću spomenuti samo one s kojima sam se stalno družio i koji su mi bili ne samo drugovi i kolege nego i prisni prijatelji. To je u prvom redu Bakulić Vjekoslav koji je poginuo u Osijeku još 1941. godine. Nakon zajedničkog rada u Modriči, on je kao agronom premješten u Osijek i nastao ilegalan rad sa kolegom Klajnom Mihajlom. Pošto su ih otkrili ustaše, Bakulić je ubijen u bijegu.

Filanović Tone također agronom odveden je iz Prijedora 1942. god u Jasenovac te je nakon napuštanja Jasenovca i on likvidiran.

Sola Tankredi poginuo je u Beogradu.

Ostale drugove, kao braću Pavliće, Mažare, Ličinu Rada neću ovdje ni spominjati jer svi dobro znamo, kako su dali svoje živote.

Svi su se ne mogu sjetiti, ali dužnost je još spomenuti druga Popovića Miloša koji je također poginuo, a koji je u KAB-u igrao i te kako vidnu ulogu. Njega se naročito sjećam sa izleta društva Prijatelja prirode gdje je učio studente i radničku omladinu revolucionarnim ruskim pjesmama i tumačio svjetske događaje.

Kako sam u početku rekao, sudjelovao sam aktivno u radu KAB-a samo do polovine 1936. godine, a kasnije samo povremeno te prema tome se neću ni osvrnuti na kasniji rad KAB-a, jer nisam toliko upoznat.

Biluka 24. I 58. J. Bakulić

Arhiv. E. B. Krajinu B. Luka
ABK 209 - MG - I / 42